

Володимир Дубровський

Серія публікацій «Розвінчуючи економічні ілюзії»

Частина 1: Вступ

Спостерігаючи економічні явища люди часто роблять такі ж помилки, як їх предки, що вважали ніби то Сонце обертається навколо Землі. Ці ілюзії не просто заважають нам пізнавати світ, а дуже істотно впливають на наш з Вами добробут. Адже стосуються вони економіки – науки про те, як цей добробут утворюється.

Подібні ілюзії щодо природи спростовують щонайменше у шкільному курсі природничих наук. Натомість економіку на такому рівні в Україні не вивчають. До того ж, спостерігаючи за реальністю, люди часто нібито отримують наочне підтвердження своїх ілюзорних уявлень. Частково це пов'язано з браком логіки та психологічними особливостями, притаманними людині. А в економіці ілюзії часто ще й створюють умови для розквіту саме тих негативних явищ, яких люди побоюються, і які, між іншим, самі по собі дуже шкодять створенню добробуту. Зважаючи на це, важливо знати хоча б «таблицю множення», щодо якої у сучасної економічної науки немає сумнівів, і незнання якої межує з неписьменністю.

У цьому циклі ми свідомо не будемо ані торкатися цікавих але складних та неоднозначних тем, щодо яких серед економістів немає згоди, ані вдаватися до обговорення конкретних висновків та детальних рецептів. Натомість наша мета – спонукати читача замислитися над деякими простими фактами, брак розуміння яких робить висновки хибними, а рецепти - шкідливими. А тим, хто їх і без того знає, дати готові пояснення та аргументи, за допомогою яких можна переконати інших.

Преамбула

Цим Вступом Центр соціально-економічних досліджень CASE Україна розпочинає серію публікацій, кожна з яких буде присвячено одній з найважливіших, на наш погляд, ілюзій, що побутують у нашому суспільстві щодо економічних явищ. За відсутності досліджень у цій галузі підбір тем для публікацій наразі ґрунтується на власному досвіді автора. Утім, було б чудово, якщо б за таке дослідження взялися фахівці із суспільної думки. А поки що дуже допомогли в розумінні таких ілюзій та у підготовці тексту члени Фейсбук-групи «Просвещение ради свободы» (у алфавітному порядку з дотриманням написання імен, як вони виглядають на Фейсбуці):

Игорь Барышев, Руслан Бондаренко, Евгений Дьяконов, Сергей Захарченков, Станислав Зозуля, Дмитро Крикун, Сергей Лукьянец, Евгений Матвеев, Борис Оболишто, Дмитрий Панский, Володимир Рапопорт, Вадим Рычков, Андрей Стесин, Михаил Соколов, Иван Харченко, Andy Ptum, Ernst Raxarov, Serge Sergeev, Viktor Sovietov та Volodymyr Zolotorov. Саме тільки обговорення тексту отримало більше ніж півтисячі коментарів! На окрему подяку заслуговує також Микола Кульчинський як опонент, дискусія з яким дуже допомогла в розумінні питання. Сама ідея такої серії публікацій народилася зі спілкування в цій групі, тож автор вдячний усім її учасникам.

Головне призначення цього невеличкого проекту – спростувати поширені хибні стереотипи та дати активним та зацікавленим людям аргументи для просвітницької діяльності. Тому ми будемо дуже вдячні, якщо Ви використовуватимете ці матеріали у своїй роботі. Також будемо раді почути

Ваші коментарі та пропозиції – безпосередньо або через згадану вище групу, створену саме з такою метою.

Кожна публікація містить стислий повтор основних ідей, які потрібні для розуміння теми, але викладені у інших частинах. Для Інтернет-читачів відповідні місця пов'язані гіперлінками. Усього планується дванадцять частин, які коротко описані в таблиці наприкінці тексту. Цей короткий опис є попереднім і може дещо змінюватися в процесі роботи. Щойно частини будуть готові, гіперлінки до них додаватимуться в таблиці та у тексті Вступу.

**Розвінчуючи економічні ілюзії:
дванадцять простих істин, які треба
знати, аби не дати себе обдурити.**

Часто кажуть, що світом рухають інтереси. Це так, але це тільки частина правди. Адже дуже багато залежить від того, як саме людина уявляє собі досягнення своєї мети: хибний шлях може, зрештою, вести в протилежний бік. Скажімо, зазвичай люди прагнуть мати певні матеріальні блага. Але один здобуває їх просто завдяки наполегливій праці, інший ризикує, засновуючи власну справу, а хтось бачить найлегший для себе шлях у тому, щоб піти у владу – адже в Україні це, на жаль, є способом збагачення. Є й такі, що мріють збагатитися, «правильно» голосуючи на виборах за того, хто більше наобіцяє. Звичайно, багато залежить від обставин. Однак кінцеве рішення приймає кожний для себе, отже, і відповідає за нього особисто. І результат залежатиме від того, чи діяла людина свідомо, чи керувалася ілюзіями. Отже, будемо сподіватися, що цей проект допоможе Вам краще досягати своїх цілей.

*Якщо людина обираючи шлях до
своєї мети керується ілюзіями, то
вона навряд чи її досягне*

Що ж ми розуміємо під «ілюзіями»? Навколо нас є багато речей, які вводять в оману – ззовні вони виглядають зовсім не такими, якими є насправді. Наприклад, наймудріші люди протягом всієї історії людства вважали, що Сонце рухається навколо Землі. І хоча істину зрозумів ще давньогрецький філософ Аристарх Самоський, знадобилося майже два тисячоліття, доки вона стала очевидною для всіх. Так само не очевидно, звідки береться вода у джерелі та чому Дніпро за тисячі років не витік весь у море: адже річка ось вона, тече, а як та вода потім випаровується з океану ми можемо тільки здогадуватися. Доки люди не знали походження стихій, вони уявляли за ними добрі або злі наміри надприродних сил, наприклад вважали шторм проявом гніву Нептуна. Подібні ілюзії побутували свого часу у всіх науках. Наприклад, фізики вважали, що тепло передається таємничою рідиною – «теплородом», біологи – що життя самозароджується, хіміки – що так само, як можна було перетворити камінь (руду) на метал, можна зробити й золото із ртуті... Ці та інші хибні уявлення гальмували розвиток науки і техніки та широко використовувалися різного роду маніпуляторами, а то й просто шахраями для досягнення своїх цілей. Їхніми жертвами у всі часи ставали ті, кому бракувало

знань або сміливості відкинути звичну точку зору і сприйняти неочевидну істину.

Такі ж ілюзії побутують і в економіці. Наприклад, багато хто вважає, що всі блага створюються винятково «простою працею» в матеріальному виробництві або ж за рахунок природних ресурсів, а будь-які економічні відносини їх тільки перерозподіляють. Відтак, коли від обміну хтось виграє, то хтось інший при цьому обов'язково програє. Та і як же може бути інакше, якщо кожна сторона дбає тільки про власну користь? З такого уявлення випливає, що будь-які посередники, торговці, а надто спекулянти – це паразити, яких бажано позбутися. І тим більше треба позбутися підприємців, бо вони ніби то живуть з «експлуатації найманої праці», тобто за рахунок пограбування робітників, або, хоча б обмежити їхню кількість «бо всі вони хочуть їсти, а це – за наш рахунок». Багато хто просто не уявляє собі, як можуть творити добрі справи люди, що не сповнені добрих намірів.

*Спостерігаючи економічні явища
люди часто роблять такі ж помилки,
як їх предки, вважаючи що нібито
Сонце обертається навколо Землі*

Натомість добробут пересічної людини нібито створює держава за рахунок експлуатації інших народів або заволодіння їхніми природними ресурсами. Тож, аби стати заможнішими, треба не стільки працювати (і тим більше не торгувати), а скільки воювати. Також держава, буцімто, має підтримувати вітчизняне виробництво, щедро роздавати субсидії та державні замовлення, як того вимагають виробники, бо це, як вони стверджують, сприяє економічному підйому та створює робочі місця. Адже, як багатьом здається, усе вищеозначене робиться «державним» коштом, до якого пересічні громадяни не мають відношення! Також відповідно до поширеного уявлення треба примусити (або, принаймні, закликати) вітчизняних споживачів купувати українське, бо в іншому разі вони сплячують свої гроші не співвітчизникам, а іноземним виробникам чи – особливо небезпечно! – постачальникам уживаного товару. Адже нація, на перший погляд, багатіє, коли багато продає та мало купує, – як, наприклад, роблять країни багаті на природні ресурси.

З іншого боку, та ж сама держава ніби то захищає бідних від експлуатації багатими, а, отже, має втручатися всюди, де громадяни бачать найменшу загрозу своїм інтересам. Зокрема, аби жити краще, треба боротися за

підвищення мінімальної зарплати та за створення робочих місць державою, а то й взагалі примусити підприємців платити працівникам «справедливо», наприклад, певний відсоток від виручки відповідно до закону. До того ж, багато людей схильні значно переоцінювати мудрість державної політики, її спрямованість на захист інтересів «простої людини» та спроможність держави досягати своїх цілей. При чому їм здається, що «турбота» держави нічого не коштує. Нарешті, мало хто бачить принципову обмеженість керованості великих вертикальних організацій, таких як держава: мовляв, «намалюємо – будемо жити», як наказано, так і буде зроблено. Звідси і віра у якісь вселенські змови та боротьбу кланів, які нібито насправді стоять за глобальними економічними процесами – приблизно так, як сварки давньогрецьких богів буцімто викликали стихійні лиха.

Усе це є такими ж ілюзіями, як наведені вище приклади з природничих наук. Різниця хіба що в оманливій простоті та повсякденності економічних відносин (адже не кожний вважає себе компетентним у фізиці чи біології, натомість більшість вважає, що знається на економіці), а також в ідеологізованості певних уявлень. Останнє, однак, не притаманне тільки суспільним наукам: пригадаємо, як свого часу інквізиція переслідувала прихильників теорії Коперника! Адже це спростовувало віру людей у те, що саме Земля є центром всесвіту, а на цій вірі трималася цілісна світоглядна доктрина! Її руйнування спричинило чи не найбільший зсув свідомості за всю історію людства. І саме завдяки йому життя більшості людей, яке не дуже змінилося від часів неоліту, за дві-три сотні років поліпшилося у багато разів більше, ніж за всі попередні віки. Величезну роль у цьому зіграли і докорінні зміни економічного світогляду.

Ілюзії щодо природи спростовують щонайменше у шкільному курсі природничих наук. Натомість економіку на такому рівні в Україні не вивчають.

Але тут є велика відмінність. Ілюзії щодо природи спростовують щонайменше у шкільному курсі природничих наук. Натомість економіку на такому рівні в Україні не вивчають. Професійні економісти навіть у популярних статтях зазвичай вважають такі прості речі само собою зрозумілими і зосереджуються на більш суперечливих та відповідно цікавих для професіоналів проблемах. Між тим, перш ніж пояснювати навіть популярно вищу математику, треба спочатку заповнити пробіли, що

залишилися на рівні арифметики. В Україні ж, на превеликий жаль, економіку часто викладають (і вчать нових викладачів!) люди, що вивчали її за підручниками «політекономії соціалізму», де найвагомішим аргументом була цитата з «класика». Багато з них не спромоглися переглянути самі основи своїх знань, а одразу взяли за Кейнса (щодо теорії якого теж, до речі, триває запекла дискусія). Це приблизно так, якби, скажімо, хімію викладав алхімік, який прочитав (і ніби то зрозумів) сучасний підручник з органічної хімії. І дійшов висновку, що коли вже люди навчилися синтезувати, то й синтезувати золото для сучасної хімічної науки – на раз. Адже у підручнику це ніде не спростовується, чи не так?

Ситуацію додатково ускладнюють ще три проблеми.

З одного боку, в економічній науці, особливо на рівні країн (у макроекономіці), неможливо поставити експеримент з належним контролем усіх обставин, як це робиться в природничих науках. Майже всі закономірності на цьому рівні доводиться шукати статистично, отже, вони не є ані точними та справедливими для всіх без винятку, ані однозначними – діє багато взаємопов'язаних факторів, які не завжди можна виокремити. Тому попри колосальні успіхи останніх десятиріч дуже багато питань залишаються невизначеними, дискусійними. Щодо них не існує єдиної беззаперечної позиції, тому кожний може вважати переконливішою свою інтерпретацію, а, отже, і робити власні висновки. Від чого зрештою залежить економічне зростання? Чим воно найкраще вимірюється? Чи треба друкувати гроші в період кризи? Чи варто підтримувати нові перспективні галузі? З цих та інших подібних питань дискусія триває, а, отже, однозначних загальноприйнятих висновків немає.

Спостерігаючи за реальністю, люди часто нібито отримують наочне підтвердження своїх ілюзорних уявлень. Це пов'язано з браком логіки, психологічними особливостями, та «зачарованими колами», утвореними самими цими уявленнями

З іншого боку, спостерігаючи за реальністю, люди часто нібито отримують наочне підтвердження своїх ілюзорних уявлень. Скажімо, частина тих, хто називає себе «підприємцями», насправді дійсно здобула свої чималі статки за рахунок інших, а чесного

підприємця, який надає посередницькі послуги ззовні не завжди легко відрізнити від «прокладки». Далеко не всі угоди є взаємовигідними, бо сторони іноді приховують одна від одної важливу інформацію, а подекуди просто нав'язують свої умови силою. Те саме трапляється, звичайно, і на рівні країн: є приклади тих, що багаті винятково завдяки природним ресурсам, а «наддержави» дійсно іноді можуть примножувати своє багатство завдяки військовій силі. Та й від будь-яких економічних процесів, а тим більше від будь-якої державної політики завжди хтось виграє більше за інших. За таких умов досить природно, що хтось намагається спрямувати розвиток подій у вигідне для себе русло, навіть якщо це насправді виглядає швидше як дитячі забавки, коли діти намагаються підштовхнути долонею течію в річці.

Але питання не в тому, чи існують в економіці грабунок, змови та шахрайство як такі – без цього не обійтись! – а у тому, чи можна надбати багатство іншим шляхом. Багато хто вважає, що чесність та багатство несумісні. І тут важливо, по-перше, уникнути дуже поширеної логічної помилки зайвого узагальнення, адже з того, що «усі бандити їздять на чорних джипах» і «Микола їздить на чорному джипі», жодним чином не випливає, що «Микола – бандит». По-друге, людям властиво перебільшувати поширеність незвичних явищ – «собака вкусив людину» – не є сенсацією і тому сприймається, як належне, а ось «людина вкусила собаку» – привертає увагу, саме завдяки своїй незвичності та закарбовується у пам'яті. До того ж, для людини з міфічною свідомістю все має бути персоналізованим: якщо, наприклад, у нашому племені шаман кликав дощ, і він таки пішов, то це підтверджує віру в силу шамана; а якщо ні, то це перемогли ворожі сили (наприклад, шаман сусіднього племені). Ці явища дуже добре відомі всіляким шахраям і часто використовуються для введення в оману пересічних громадян. А в економіці ілюзії часто, як ми побачимо далі, ще й створюють умови для розквіту саме тих негативних явищ, яких люди побоюються, і які, між іншим, самі по собі дуже шкодять створенню добробуту.

При цьому будь-яка економічна концепція має свої наслідки для економічної політики, і відповідно ставлення до неї часто визначається приватними інтересами. Ці інтереси іноді доволі успішно використовують державу, наприклад, для «захисту» неефективних керівників або вимираючих галузей. Але за умов хоча б позірної демократії для цього мало просто «зв'язків нагорі», треба ще й переконати виборців у своїй правоті. Тому у політиці наукові аргументи часто використовуються за принципом: «Скільки буде два плюс два? – А ми

купуємо, чи продаємо?». І тут іноді важко простежити, де закінчується просто використання доказів – природно упереджене для аргументації своєї позиції – і починається просто лженаука, що, як завжди, паразитує на необізнаності та архаїчних уявленнях.

Звичайно, від такої маніпуляції виграють ті, хто «нагорі», а, отже, має гроші та вплив. А програють «прості люди», які за своєї необізнаності підтримують шкідливі для самих себе політичні рішення. Але ті, що проголошують себе захисниками «простої людини» проти тиранії «олігархів» далеко не завжди є такими. Більше того, навіть щирі захисники інтересів бідних не усвідомлюють, що їхні прямолінійні заклики часто призводять, зрештою, до протилежних результатів, бо вони й самі в полоні ілюзій. Стріляти, дивлячись у криве дзеркало, вкрай небезпечно: можна поцілитися у того, кого намагаєшся захистити.

У цьому контексті вкрай важливо знати хоча б «таблицю множення», щодо якої у сучасній економічній науці немає сумнівів, і незнання якої межує з неписьменністю. Ми свідомо не будемо ані торкатися складних та неоднозначних тем, подібних до зазначених вище, ані вдаватися до обговорення конкретних висновків та детальних рецептів. Натомість наша мета – спонукати читача замислитися над деякими простими фактами, брак розуміння яких робить висновки хибними, а рецепти – шкідливими. А тим, хто їх і без того знає, дати готові пояснення та аргументи, за допомогою яких можна переконати інших. Адже багаторічна практика спілкування як з наближеними до влади (у якості консультанта з економічної політики), так і з «простими» людьми і навіть з представниками інтелігенції, в тому числі визнаними економістами, переконує, що серед них поширені шкідливі ілюзії, які, якщо тільки трохи замислитися, спростовуються простою логікою, що цілком узгоджується зі здоровим глуздом. При чому на відміну від уявлення про Сонце, яке – очевидно, ж – рухається навколо Землі, ці ілюзії не просто заважають нам пізнавати світ, а дуже істотно впливають на наш з Вами добробут. Адже стосуються вони економіки – науки про те, як цей добробут утворюється.

Отже, яких саме ілюзій стосуватиметься наша серія публікацій:

1. «С трудов праведных не наживешь палат каменных»?

Ілюзія: Усі блага створює тільки праця «простих людей», а в ході торгівлі та інших видів ринкового обміну вони тільки перерозподіляються: адже від обміну якщо хтось і виграє, то тільки чийось коштом. Відтак, усе, що зароблено в інший, окрім «просто» праці спосіб (зокрема, будь-яке багатство, що за розміром перевищує статки «чесного працівника»), є вкрадене. І коли люди прагнуть збагатитися, діють у своїх корисливих інтересах, то нічого хорошого для решти людей з цього не виходить.

Реальність: Добровільний ринковий обмін створює блага сам по собі через підвищення користі від тих самих предметів чи дій і дозволяє фантастично підвищити продуктивність «просто» праці за рахунок спеціалізації. Тому в сучасних суспільствах лівова частка добробуту створюється прямо чи опосередковано завдяки такому обміну. Частину цього додаткового добробуту отримують ті, хто допоміг іншим налагодити цей обмін – у такий спосіб вони заробляють свої багатства, збагачуючи при цьому інших. Тож, коли корисливий інтерес задовольняється винятково у чесний та добровільний спосіб, то його неможливо задовольнити інакше, аніж творячи корисні для інших справи. Натомість дійсно «вкраденими» є багатства, отримані завдяки застосуванню примусу (в тому числі за допомогою держави) або обману.

2. Матеріальне виробництво – первинне; інші види діяльності, насамперед торгівля – другорядні; а спекуляція – то й взагалі шкідлива?

Ілюзія: Добробут примножує винятково матеріальне виробництво. Торгівля, інші види посередництва, фінансова сфера його тільки перерозподіляють, а спекулянти взагалі знищують, бо паразитують за рахунок праці інших людей.

Реальність: Посередництво – наприклад, торгівля – нічим не гірше від виробництва. Усі види чесного (без застосування сили, обману чи отримання будь-яких привілеїв) бізнесу однаково почесні та корисні для решти суспільства – матеріальне виробництво є тільки однією, зазвичай, не найголовнішою, ланкою всього процесу. Зокрема, посередники, що працюють на конкурентному ринку, допомагають зменшити витрати на доставку та купівлю товару, збільшують вибір для споживача, а також беруть на себе ризики, здатні зруйнувати інші види бізнесу.

3. Підприємці – дармоїди, що живуть грабунком інших?

Ілюзія: Підприємці збагачуються винятково за рахунок інших. Вони не потрібні для створення добробуту і тільки паразитують, присвоюючи результати праці робітників. Отже, їх варто позбутися.

Реальність: Діяльність підприємців приносить величезну користь решті людей, оскільки тільки за їхньою допомогою реалізуються інші види талантів. Причому за ринкових умов вони отримують тільки частину від створених ними ж благ. Але підприємців треба відрізняти від шахраїв, які живуть за рахунок перерозподілу (зазвичай, за допомоги держави), навіть попри те, що і перші, і другі прагнуть матеріального збагачення і часто досягають його. Коли ж люди сприймають будь-який бізнес як грабунком, то це тільки грає на руку нечесним підприємцям, або просто злодіям, шахраям та бандитам – так що, зрештою, вони й починають домінувати.

4. Підприємців – «забагато»?

Ілюзія: Що менше підприємців, то краще для решти (споживачів та найманих працівників), «бо усі вони хочуть їсти, а це – за наш рахунок».

Реальність: Що більше незалежних підприємців працює в країні, то краще всім іншим, зокрема, тим вищі зарплати та нижчі ціни. Натомість суспільство в цілому втрачає від придушення конкуренції, адже монополіст не просто наживається за рахунок споживачів. В економічній науці доведено, що надприбуток монополіста завжди менший за сумарні втрати споживачів.

5. «Достатньо наказати – і буде зроблено!»

Ілюзія: Якою б великою не була велика компанія чи держава, нею можна керувати ефективно. Тому свобода підприємництва призводить до того, що один найсильніший чи найбрутальніший перемагає всіх решту та утворює гігантську монополію.

Реальність: Можливості контролю та координації обмежені людською природою, тому у вертикально структурованих організаціях відповідні витрати дуже швидко зростають зі збільшенням розміру. Що більш талановитим є підприємець, то більшою компанією він може ефективно керувати, але усьому є межа. Тому на вільному ринку завжди панує конкуренція (за винятком, можливо, декількох специфічних випадків – природних монополій), якщо тільки нікому не вдається знищити конкурентів силою здебільшого за допомогою держави. Ті ж самі обмеження стосуються і державного управління: спроможність держави керувати, зокрема власним апаратом, є обмеженою, тому розширення державного втручання та підсилення централізації часто обертається збільшенням «безладу». Нарешті, обмеження керованості робить неможливими «вселенські змови».

6. Держава завжди хоче і може відстоювати наші інтереси, а нам це нічого не коштує

Ілюзія: Державна політика працює, як їй належить: держава могутня та мудра, отже, здебільшого здатна досягати проголошених цілей. При цьому державне втручання в бізнес (наприклад, регулювання, спрямовані на захист інтересів споживачів) нічого не коштує, тому «прості люди», споживачі та наймані працівники тільки виграють від його розширення.

Реальність: Державну політику роблять нечисленні живі люди зі своїми небезмежними здібностями та обмеженою спроможністю до передбачення. А втілюють та стають її об'єктами мільйони, сумарний інтелект яких на багато порядків вищий за спроможність «лідерів». Тому ця політика завжди має непрямі наслідки, які часто спотворюють очікуваний ефект аж до протилежного. При цьому, як правило, будь-яке втручання має чималу (хоча не завжди одразу помітну) ціну, яку, в кінцевому підсумку, сплачують споживачі та платники податків. Більше того, майже всюди (окрім розвинених країн), зокрема в Україні, держава втручається в економіку переважно не на користь «простої людини», а навпаки – заради збагачення вузького кола наближених до влади власників великого бізнесу чи просто можновладців. Усе це треба враховувати, приймаючи (чи підтримуючи) рішення про втручання держави в ту чи іншу сферу економіки та й взагалі життя.

7. Зокрема, саме держава захищає бідних від експлуатації багатими, а також збільшує зарплати та створює робочі місця.

Ілюзія: Зокрема, саме держава захищає бідних від експлуатації багатими, а також збільшує зарплати та створює робочі місця.

Реальність: Державна політика часто поглиблює розшарування в доходах, навіть коли йдеться про нібито піклування про бідних. Зокрема, встановлення та підвищення мінімальної зарплати знижує реальні доходи населення та збільшує бідність, оскільки збільшує безробіття. А безробітний, мало того що сам отримує менші доходи, ніж той, хто працює, але ще й змушений жити за рахунок інших. Це створює додаткове навантаження на бюджет, що надалі збільшує бідність та придушує підприємництво, а, отже, і зайнятість.

8. Держава створює попит та робить інвестиції «власним коштом», і у такий спосіб «розвиває економіку»?

Ілюзія: Держава створює попит та робить інвестиції «власним коштом», і це є рушієм розвитку економіки (принаймні одним із них).

Реальність: «Державних коштів» не існує. Це наші з Вами гроші, сплачені у вигляді податків. При цьому абсолютну більшість цих податків майже в усіх країнах (включаючи Україну) насправді сплачують прості громадяни; а ті, що сплачує бізнес, насправді, теж, у кінцевому підсумку, здебільшого перекладаються на робітників та споживачів. Тож, державні інвестиції та робочі місця у держсекторі робляться за рахунок приватних коштів, здебільшого - наших з Вами, а робочі місця у бюджетному секторі – за рахунок таких самих, але у приватному. Отже, ми зацікавлені у зменшенні податків та відповідно скороченні видатків, принаймні там, де ми можемо витратити ці гроші з більшою користю, ніж це робить держава.

9. Віддаючи перевагу імпортованому товару ми позбавляємо роботи співвітчизників?

Ілюзія: Коли ми купуємо імпортований товар, наші гроші дістаються не співвітчизникам, а «чужинцям». Відтак, захищаючи власний ринок від імпортованих товарів, держава сприяє зміцненню економіки, зберігає робочі місця.

Реальність: Ми нікого не знедолюємо, коли купуємо імпортований товар. Адже для того, аби його імпортувати, потрібна іноземна валюта. А для того, аби її заробити, треба щось продати за кордон, тобто, експортувати. Саме у експортера купує валюту імпортер, тож саме експортерів зрештою потрапляють сплачені Вами гроші. Отже, купуючи імпортований товар ви «підтримуєте» свою гривню такого самого вітчизняного виробника, як і той, чію продукцію Ви оминули – тільки експортера.

10. Купуючи уживаний товар замість того, аби підтримати своїми грошима вітчизняного виробника, ми «шкодимо власній економіці»?

Ілюзія: Купуючи уживаний товар замість того, аби підтримати своїми грошима вітчизняного виробника, ми «шкодимо власній економіці».

Реальність: Економічно доцільно, аби кожна річ відпрацьовувала свій повний строк служби, аж доки їй вже не вигідно буде лагодити. Наявність ринку уживаних речей підвищує купівельну спроможність доходів небагатих людей і вивільняє їхні обмежені грошові ресурси для придбання більш потрібних їм товарів та послуг, відповідно сприяючи створенню ефективних робочих місць у інших секторах економіки.

11. Держава має «допомагати вітчизняному виробникові», який того вимагає

Ілюзія: Для підтримання економічного зростання держава має «допомагати вітчизняному виробникові», який того вимагає, зокрема, субсидіями, інвестиціями, пільгами та державними замовленнями, а також захищати його від конкуренції.

Реальність: Підприємства та галузі, які найбільше агітують за державну підтримку, – це, як правило, саме ті, що в жодному разі не повинні її отримувати. Адже для такого тиску потрібні ресурси – медійні, фінансові та політичні, а також часто і усталені зв'язки з можновладцями. А усе це мають старі, неефективні або взагалі занепадаючі галузі, які економічно недоцільно підтримувати за жодних умов. Навіть якщо підтримка нових, перспективних галузей дійсно має сенс з точки зору теорії (це дуже дискусійне питання), на практиці вона здебільшого зрештою дістається вимираючим «динозаврам».

12. Громадян збагачує держава

Ілюзія: Громадян збагачує держава, якщо вона здатна заволодіти природними ресурсами та утримати їх. Тому багаті країни – це або багаті на природні ресурси, або ті, хто спромігся силою чи обманом заволодіти чужими ресурсами.

Реальність: Багатими, як правило, стають саме ті країни, де створено кращі умови для примноження багатства через підприємництво, що реалізує людський потенціал нації. Натомість навіть величезні природні ресурси, за нечисленними винятками, не здатні забезпечити таку якість життя, яка притаманна країнам з розвинутою ринковою економікою. Навпаки, найчастіше природні ресурси перетворюються на прокляття – шкодять економічному зростанню. Не здатні зробити громадян заможними ані військова потуга держави, ані промисловість як така.

Бажаємо Вам приємного читання та плідного просвітництва!

CASE УКРАЇНА
вул. Полтавська 10
офіс 34
Київ, 04119

Тел.: +38 044 227-53-17
Факс: +38 044 483-52-00

Керівник проекту:
Володимир Дубровський
dubrovsky@case-ukraine.kiev.ua

Проект виконується за підтримки Інституту відкритого суспільства

